

1845-07-05

AFSENDER

J.Th. Lundbye

MODTAGER

Svend Grundtvig, P.C. Skovgaard

FAKTA

Dokumenttype:
Brev

Afsendersted:
Genève, Genf

Modtagerinfo (udskrift, tilskrift m.m.):
Til Lundbyes Danske Venner.

Omtalte personer:
Svend Grundtvig
J.Th. Lundbye

Arkivplacering:
Mappe 34 nr. 01

DOKUMENTINDHOLD

Afventer transskription.

TRANSSKRIFTION

Mappe 34 nr. 1.

ST.

Hr Svend Grundtvig

Addr: Hans Højærværdighed Hr Pastor Grundtvig,
Hjørnet af Vimmelskift og Knabrostræde,
eller: Bakkehuus ved

Valby. -

Genf 5 Julij 1845

Kjære Venner! Alle I, hvem det vilde være for vidtløftigt her at nævne ved Navn – nu skulle I engang høre Lidt fra mig. Jeg er netop for anden Gang ankommen til Genf fra en lille Reise midt i Alperne; min første Gang var til Posthuset, men endnu bestandig forgjæves – hvor tit er jeg siden jeg var i Basel bleven skuffet paa den Maade. Imorgen gaaer jeg til Lyon med Post for fra Marseille at seile til Civitavechia; en Bestemmelse jeg har fattet fordi: jeg alt i Genf føler Vanskeligheden af ikke at være Herre over det Lands Sprog, man reiser i - fordi: jeg alt er træt af evig og altid at see lutter nye Gjenstande, uden at have Ro til selv at arbeide – fordi: det vil være billigere, og jeg har brugt allerede, hvad jeg ventede, at hele Reisen skulde koste. Jeg skal da paa hele Veien ikke see et Ord fra Hjemmet, det er lidt haardt, men jeg maa da trøste mig med: at mine Venner og Slægtninge vilde der lade mig høre Lidt fra dem. Jeg frygter, at der ligger Breve i Basel, hvor jeg ankom Søndag 22 Junij, og som jeg forlod 24 Juny, efterladende min Adresse til Genf. Nu husker jeg ikke nøie, hvad Tid, jeg i mine Breve har opgivet, og maa derfor maaske selv bære hele Skylden. Men I ønske at høre Noget om Reisen – forskaan mig for at give en detailleret Reisebeskrivelse, en saadan skal for Liebhaveere staae til Tjeneste i min illustrerede Dagbog, som jeg temmelig samvittighedsfuldt har ført. Lorenz's Stambogsblad var en saa ægte lorenzisk Tone, han sendte efter mig, og ombord paa Dampskibet, da Kysten svandt med de Talrige Mennesker, hvoriblandt jeg forgjæves gennem Kikkerten speidede efter mine Venner, der læste jeg det og et andet Blad, som kunde gjøre mig stolt – efter at jeg endnu engang havde svinget med Armen. For lutter Mellemsætning kom jeg slet ikke til, hvad jeg vilde sagt: Lorenz paaminder mig, at jeg maa ikke give Fordom Tøilen, og han har Ret; men det er umuligt paa eengang at udrýdde sligt og ærgerligt, naar man stræber i den Retning, da paa den anden Side netop bestyrkes i sine

Fordomme, derved, at man finder dem bekræftede. Saaledes gik det mig med Rhinen, jeg ventede ikke stort og fandt ikke stort. Naar jeg har nævnt Loreley og Drachenfels og Bacherach og Oberwesel, da har jeg nævnt, hvad der har fornemmelig interesseret mig paa min flygtige Reise. Men det maa jeg dig dog sige, at for uden den vammelsøde Romantik, hvormed Landskabsmalerne stedse begave Rhinegnene, saa kan de dog rigtignok ogsaa afvindes en ganske anden Side at sees fra. See en saadan lille By, graae af Ælde med graae Skifertage paa alle Huse, med en gammel Kirke, omgivet af forfaldne Mure med Taarne hist og her – see den! saa at sige klemte flad mellem Floden paa den ene og det høje Bjerg paa den anden Side – hør den jevne Klokke klang og Raslen af Metalplader paa Seletøiet af den lange Række Heste, som med Møje og under evigt gjentagne Smæld, trække det lange Flodskib op mod Strømmen; jeg forsikrer: den hele Scene har (og om man ikke nød den i det forbistrede, fine Selskab ombord endnu mere) noget saa Alvorsfuldt, en saadan By seer saa forladt og ensom ud, at der kommer en ganske anden Karakter frem, end den sædvanligt angives med Sukker paa og saa lidt Solskin just lige paa Toppen af en af de Ruiner, som selv i Virkeligheden næsten trætter ved deres Mængde. Om Strassburg kun saa meget: jeg var aldeles henreven af denne mageløse Kirke, gik i flere Timer og kunde ikke see mig mæt paa den Virkning Lyset gennem de malede Vinduer gjorde. Det er Glasmalerier, jeg kan forstaae, netop fordi Fremstillingerne ere mig uforstaaelige, jeg spørges ikke derom, men glæder mig kun over Farvepragten. Den overgik saa langt Gällneren

-2-

i mine Øine. Det vilde blive for meget her blot at nævne de Ting, der har vakt min Interesse og voldt mig Glæde; men saare tit var det helt andre Ting, end hvad Alverden løber efter; jeg stod saa kold som en listap oppe på Altanen paa Strassburgeren og ligesaa paa Ehrenheitstein, den Slags Udsigter er og bliver Landkort for mig og kun som saadanne til nogen Nytte og Glæde. Jeg kan blive ret ærgerlig, naar man spørger mig om jeg har set det? eller seet det? jeg har seet hvad jeg har kunnet overkomme, og helst det, hvor der var mindst Mennesker; men de ere vanskelige at undgaa. Hvad hjælper det mig, at jeg i to Aar undgik at see vort Tivoli, jeg har nu i en hel Maaned været tilmode, som om jeg bestandig har været i det Mindste den største Deel af Dagen i Tivoli; hvor sjældent var det, at jeg fandt en eensom Plads, hvor jeg kunde hengive mig til mine Drømme om det Hjem, der endnu bestandig, selv nu, efter at en stor Deel af Alpenaturen er gaaet mit blik forbi, staaer som uovertruffet, naar Talen er om en Natur, der tiltaler min inderste Følelse, og lader mig føle: her er dog

godt at være. Jeg har seet henrivende Egne og en Natur saa storartet, at det overgik min dristigste Forventning, (hvad Bogret kan en Slettebo gjøre sig om Hvide og Steen!) men jeg saae ingen Plet, som tilbyttede mig for Thisvilde Hegn eller Refsnæs, jeg vil ikke tale om Veirhøi og Grøntved, ikke tænke paa Jyllands Heder! – Saasnart jeg havde Lejlighed gjorde jeg strax smaae Tegninger og har saaledes samlet en Deel Erindringer, deels indflettet i min Dagbog, deels i den velbekjendte med Kaffeselskabet ved Eremitagen 26 May, og det skal glæde mig at vise Eder disse Ting, naar vi atter engang samles; det vil ikke vare 3 Aar, troer jeg alt at kunne mærke. Tro ikke, at jeg vil til at klage, jeg har endnu ikke lidt af Hjemvee, om jeg end har længtes efter Hjemmet og følt mig saa fremmed og uændret, at det ordentlig har forbauset mig selv. Da var det mit eneste Middel at fare afsted, rastløs til Basel, der skulde jeg have Breve! Nei – til Genf! nei – til Chamonix, ha, ha, for at see Montblanc, ja vist! havde jeg ikke Dagen før seet det herfra Genf saa brillant, som kun muligt, da skulde jeg ikke have seet mere af Montblanc, end I, kjære Venner. Til Gemeni – det er Veie maa I tro – til Interlacken, Bern, Freiburg – til det yndige Neveÿ. Der sad jeg i Morges i en Kolonade i det prægtige Hotel, der deler Navn med et langt mere malerisk og eiendommeligt i Tornebuskegaden i Kjøbh: 3Kroner; det er det prægtigste jeg endnu har seet og benyttet, da jeg er kommet saare beskeden frem paa den hele Tour, maaske ganske uden at opnaae Hensigten: at reise økonomisk. Ved en af Galeonerne om hvilke store Slængplanter slyngede sig, sad en lille Pige og havde Skjødets fuldt af Blomster; det deilige Solskin, den mageløse Farve i Genfersøen og der bagved de høie savoÿiske Alper – det var som jeg har tænkt mig Italien. Saadanne Øjeblikke har jeg havt og endnu langt uudsletteligere fra de høie Alper. Deroppe, naar man var kommet over Skyerne og havde passeret de første Snedriver, der blive store, pyntede Selskaber til Sjældenheder. Men hele Strekninger er endnu i disse øde, sterile Egne overvoxede med Alperoser, og vore Martsvioler har jeg fundet der tilligemed en yndig lille blaae Blomst, de kalde: Himmelblume, et Navn, den fortjener baade for dens rene Ultramarinfarve og for dens høie Hjem. – Jeg har desværre kun sjældent havt Leilighed til at tegne lige efter Naturen, som sagt, for Menneskemængdens Skjld; men

-3-

Jomfruen fik jeg dog gjort endog to Tegninger af fra Interlachen; nærmere kom jeg den ikke da jeg paa en Gang ved i flere Timer at stige ned ad en steil raa Bjergsti til Kantersteg, følte en saa voldsom Smærte i mit høire Knæ, at jeg umuligt kunde fortsætte Fodturen i Schweiz, som dog var bestemt i det mindste til Lauterbrünnen og Handeck og Staubbach.

Skjøndt jeg paa lige Vei er ret qviktillbeens igjen, saa føler jeg dog, at det høire Knæ er ikke = det venstre, hvad man dog gjerne ønsker. Men jeg er ogsaa tilfreds. Alpenaturen har jeg sikkert set ret smuk, baade i ondt og godt Veir og i egne, hvor ingen gamle Sagn laaner en Romantik til Bjergene, der kun ved deres vilde, colossale Natur kunne interessere; jeg vil kun nævne: Chamonix med sit lishav (mer de glace) og tete noire og passet ved Gemeni. Det er sandt, der havde jeg ved at gaae med min Fører fra Leuk op til Leukesbad den Glæde pludselig at see en Dansk: Capt. Flensborg kom ned med sin [?] bærende hans Bagage; som min skjøndt han ikke kjendte mig saa maatte jeg dog sige ham God Dag, og vi fik da en gesvindt lille Passiar; det er anden Gang, jeg har truffet Bekjendtere. Den første Gang var det Kammerherre Lind og hans Svigersøn, den første saa kummerlig ud og gik til Ems. Resultatet er: at jeg er hidtil velfornöiet med min Reise i det Hele; men den har ogsaa frembudt piinlige Forlegenheder, og der kommer da fornemmelig Sprogene. Man kan være grædefærdig her i Genf. For mit Tydsk har jeg vel høstet mange Doneerveer, men er endnu ikke bleven saaledes fortrolig dermed, at jeg kan nogensinde tale det uden Gene, og fransk, o vee! " ne parlez vous pas allemand, mademoiselle?" sagde jeg halv fortvivlet til Fröken Pnirari her i Genf, (hvem jeg bragte Fru Frølichs Brev, uagtet jeg vidste, Professoren var nylig død), da jeg var kjört ret solide fast i en Portion Hilsener og Efterretninger fra Danmark "nei, men jeg taler dansk!" svarede hun smilende og jeg blev uhyre overrasket og glad. Her har jeg taget min Parleur frem, og med den maa jeg nu hjælpe mig. Tydsk og fransk har jeg ingen synderlig lteresse for, hvorimod det har moret mig at tale med Engelskmænd og jeg tør sige, at det gaaer bedre, selv end det Tydske, hvor jeg vel er rigere paa Ord, men aldrig kan blive fortrolig med Constructionen. Og jeg har truffet høist elskværdige Engelskmænd. O Svensn! Var det Islansk, jeg havde den Leilighed til at øve! Det vilde mere glæde Deres Elev fra i Vinter; jeg gaaer endnu altid og mumler Oláfers Vise, og dens monotone Tordentone passer saa godt mellem Bjergene. Gud! hvor vil det blive en Glæde atter at gjensee Danmark for aldrig meere at forlade det; nu har jeg lært at skjønnere paa det Eiendommelige i vor Natur og Folkekarakteen, og seer, at det er Dybere begrundet, end at det kan udryddes, om ogsaa Folket taber en Deel af dets gamle Vaner og Skikke, dem jeg dog altid skal holde høit i Ære og efter Evne benytte – her i Schweiz gaaer det ligedan de ældre Huse for Ex: ere saa smukke, med hele deres simple Construction synlig; men denne dækkes nu med Bræddebeklædninger, hvorved de tabe al Lethed og faae et kjedeligt pænt Udseende. Schweiz er ellers et Land, hvis Indvaanere jeg kan tænke mig

maa [?finde] Deres Fødeland kjært; saaledes er de jo ogsaa skildrede for os fra Barndommen; men hvor skuffet bliver man, naar man seer disse ved altfor mange Reisende, fordærvede

-4-

Mennesker, der ene tænke paa at trække Penge af de Reisende. Det første Ord en Schweitzer siger er: Penge! Det næste: Navnet paa et af Deres himmelragende Bjerge – derpaa atter: Penge! Pfúi! 3 Gange Pfúi! for en saadan Benyttelse af sit Lands Skjønhed. Men kan og vil man betale, saa kan man rigtignok have det godt i Hotellerne; men hvor er et Glimt af den berømte Gjæstfrihed, Tarvelighed osv. i det simple Huus, hvor man beder om en Drik Mælk og Vand, maa man strax betale, og betale dyrt. – Jeg er fornøiet med hvad jeg har seet, og haaber om 14 Dage at være i Ro allerede i Rom eller Subiaco, og der vil Breve fra Eder, kjære Venner! være mig en grumme velkommen Ting, I ikke maa nægte mig. Derfra tænker jeg at sende Eder af og til et lille billed, idag er det for varmt og jeg har for lidt Tid, det mørkner alt. – Og nu: hvordan gaaer det i Hjemmet? Skovgaard og Lorenz – hvad bestille I? ere I sammen paa Landet? Igaar paa Veien mellem Bern og Freiburg kunde jeg paa een Gang ikke vide, hvor det kom sig: at alt var mig saa hjemligt, det var som naar jeg kjørte i Sjælland, og paa engang udbrød jeg til min Reisefælle: Hr Lebedan fra Wollin: "Det er jo Bøgetræer!" ganske rigtigt, en heel Bøgeskov; det havde jeg ikke seet siden Hannover og Westphalen. Og Svenn og Johan og Johannes og Didrik – I leve deilige Timer paa Bakkehuus og Valhöi – og Georg kommer ogsaa der til Halls. Naar I saa imellem tales ved om mig, da lee I saa smaat ved Tanken om mine Anstrengelser for at holde Ørene stive, og imellem kan det være suurt nok, maa I tro, når kun jeg Ingen kan at tale med. Til Rom! Til Rom! Der er Landsmænd, det vil hjælpe. Og hvordan lever saa Bregnen? Har den ogsaa smukt udfoldet sit Skud, jeg alt saa i den brune Kapsel? Jeg frygter, det gaaer ikke an at spørge saaledes, thi jeg vilde da aldrig blive færdig. Jeg maa nøies med det lille Danmark, jeg fører med mig i Digte og Billeder, og det har alt tit glædet mig, men jeg skal storme tilbage til det større engang! – Jeg løber et Øieblik fra Eder for, om muligt, at tage Afsked med Montblanc. –

Genf, Søndag 6 Julij 45

Ja, det blev en egen Historie med min Afreise til Lyon. Her sidder jeg og kan ikke komme videre, da man har holdt mit Pas tilbage i aftes, fordi min Haandskrift, som jeg sendte paa Raadhuset paa det dertil bestemte Kort, var ikke tydelig nok, og da jeg gjorde det om blev det forsilde. Nu maa jeg blive her til Tirsdag Morgen, og man var saa human at tillade: at jeg

maatte benytte Billetten til den Dag (20franc). Jeg har ikke paa hele Veien havt nogen Uleilighed af Passet før end her og i Savoyen; det var en gruelig Paategning, jeg fik det ikke mindre end 4 gange paategnet for at komme til Chamonix. Imidlertid haaber jeg nu atter på Breve, og maaskee skal jeg dog faae Maleren Calame eller hans Lærer, Didaÿ, at see. Min Tjysker har jeg i dette Øieblik fulgt til Vogns; man er nøisom paa Reisen, han var mig dog saare velkommen, uagtet han egentlig kun talte i et væk om sin Hjemvee, sin Kjæreste og diverse ældre Inclinationer med en beundringsværdig Frimodighed. Han fik Brev her, det gjorde det ogsaa lidt bittre for mig at maatte savne sådanne.-

-5-

Genf 6 Julij 1845

Her har jeg skildret mig selv af, som Bønderne siger hjemme; saaledes omtrent gik det til hver 10 Minutter i de to Timer, jeg steg ned ad Bjergene, jeg var kommet op paa ved Gemeni. Ja, jeg var den Dag saare klein til mode, men Vennen: Smeden derhjemme fra, følger mig trolig og trøstede mig idet han viiste mig: at der var ikke saa langt til Kantersteg Her er en skitse tegnet ind i brevet, hvor der står: Min gamle fører Michael Brummer.

Da jeg bestandig forgjæves ventede paa, at det skulde blive almindeligere at see Folk med Mýtser som min, saa maatte jeg i Strassburg kjøbe mig en, omtr: som Lorentz 's og den er her saa lidt en Sjældenhed, at man meget mere seer enhver Bonde med en saadan. Skjæg er ogsaa hyppigt, couleure Skjorter ligeledes, saa jeg er ingenlunde saa afparte.

Endnu en skitse der viser en æseltrukket kærre med hø, en kvinde med hørive og en mand med le.

Se saadanne Smaascener har jeg i det uendelige seet; denne er fra igaar paa Reisen fra Bern. Berner Kvinderne klæde sig meget smukt, og den nationale Dragt seer man tit anvendt hos Damer af de mere dannede Klasser, hvad der klæder nydeligt og i mine Tanker er en priselig Skik. Behag at lægge mærke til Mandens Vest, som har smaae, vide Ærmer, rynket sammen omkring Overarmen. Det er et af de faae eiendommelige Træk, jeg har fundet hos Mændene. Ja i Wallis er de alle i lysebrune Jakker og Benklæder af samme Farve; dertil en guul Straahat og et guultbrunt Ansigt og sort Haar.

-6-

[Den venligste hilsen til hver i sær, der tænker paa mig og spørger til mig; de kjære Mennesker leve for mange at nævne, og jeg vil derfor slet Ingen nævne, uden to – nei, slet Ingen!!!

Fortæl Prof: Höyen hvad her staaer om Calame og hans Lærer: Didaÿ hvad

jeg har sagt om den Ene gjælder ogsaa om den anden, selv efter jeg i deres Værksteder har seet en hel Deel af dem.

-7-

Vilde I, kjære Venner! nøies med et Billedbrev, jeg skulde slippe bedre derfra end fra et sædvanligt; thi hvor er det muligt for mig paa Papiret at ordne nogenlunde kun de mangfoldige Indtryk, som jeg selv først naar jeg atter er hjemme vil kunne finde Rede i; helst naar dertil kommer Indtryk af en saa overvældende Natur som Alpernes. Prægtige Billeder maa den kunne give; men sandelig! Der skulde Tid til. Calame har jeg kun seet et eneste Billede af i Musee Roth her i Byen, og der spiller en rivende Strøm gennem en Granskov mere Rolle End selve Bjergene der ere indhyllede i tykke Skyer som jeg i Chamonix saae dem mere end jeg ønskede. Det billede er ret smukt, og jeg glædede mig inderligt derved; men jeg kom til at tænke paa hvor kjærligt og samvittighedsfuldt Skovgaard søger at gaare ind paa de gamle Mesters simple, brede Behandling, og saa vilde denne forcerede Effecttechnik ikke ret smage mig. Dog er jeg ikke saa uhøflig at jeg vil maale hele Europa med dansk Maal og Vægt, og jeg indrømmer ogsaa dette Billed grumme meget; navnlig Opfatningen, der var anderledes sand, end mangt et tydsk Billed, der er bleven gjort Væsen af. En lille Samling har jeg her seet hos en Mr Duval, der var ganske deilig meest bestaaende af gamle Nederlændere. Og saa: Erasmos Rotterdams Portrait af Holbein i Basel, jo, jeg takker! Og hans Borgermester Meyer med Kone og elskværdige Datter! Haandtegninger, mageløse Tegninger; og Frøken er i Offenburg to Gange - men især det ene, hvor hun har Guldpengene for sig, men holdt, hvad nytter Jer en sådan Catalog. Men naar jeg vender tilbage, lad mig aldrig høre Bebreidelser fordi jeg ikke saae det eller det, jeg veed, jeg har alt sprunget betydelige Ting forbi, og saaledes lidt Tab, som gjorde mig ondt; men jeg har dog saa deilige Indtryk af Reisen allerede, at jeg for den Sags Skyld gjerne kunde vende om. Jeg har virkelig seet med Alvor paa mange Ting, men bryder mig slet ikke om, at see Alt det, som præsenteres enhver Reisende af Markskrigere og Leietjenere. De Hunde har alt skammeligt bedraget mig og jeg skyer dem som Pest; saadan en Karl var i [?Gälten] Skyld i, at jeg ikke saa det berømte gamle Billed i Domkirden, fordi han fortaug for mig Maaden, den nemlig: at løse Billet ene for Kirken. Han foretrak at tage disse og mange flere Penge og sagde: at jeg paa Grund af Gudstjenesten ikke kunde faa aabnet. Nu jeg har [?forsøgt]

mig at ærgre mig saa lidt som muligt, og skulde I tro det, kjære Venner! jeg har ikke nogen Time været gnaven paa hele Reisen; Hemmeligheden

ere at dertil har jeg været altfor myg. I forkjælede mig hjemme og derfor blev jeg som alle forkjælede Børn uartig; men nu skal jeg stræbe at komme ud af disse og flere slemme Vaner. Ved en egen Ideeassociation kommer jeg til at tænke paa Neglene paa min høire Haand; de seer ud som om de havde Saugtænder, endnu har jeg ikke lært at skjære dem, men det kommer nok! og Tænderne tør jeg bruge. – Nu, Lev vel! Kjære, deeltagende Mennesker! de sidste Dage i Danmark gjorde I mig uforglemmelige i Jeres Godhed mod mig den Gang har ikke bidraget til at besøge min Moder; den kunde gjort mig indbildsk, dersom jeg ikke følte: den gik saalangt over Fortjeneste: I veed hvem flere, der bidrog til at medgive mig et saa venligt Indtryk af Fødelandet- tak dem fra mig, og modtag hjertelig Tak fra

Johan Thomas Lundbye

Dersom I Intet har derimod, da vilde det glæde mig, om mine Slægtninge saae dette Brev; og i hvert Tilfælde vil Lorenz, Skovgaard eller Svenn nok paatage sig: paa een eller anden Maade at bringe min velsignede Moder min Hilsen, lad hende vide: jeg har det godt.

[Hun skal snart høre fra mig fra Rom. Jeg vilde gjerne vide, hvad hun syntes om Lorenz´s malede Portrait af mig?]

[[Genf 7 July. Men hør dog, hvordan Sorrig og Glæde "de vandre Tilhobe" for mig. Jeg har besøgt de Herrer Diday og Calamé i deres Attelier, blev meget venligt modtaget hos Begge; Lærer og Dicipel, underholdt mig med hver en Timestid i et Tungemaal, som skulde forestille Fransk, og modtage endog af Calamé 6 smukke Raderinger, som er mig kjærere, end om han havde skjænket mig 6 af sine store Malerier, troer jeg næsten. Dem begge gave jeg mine raderede Blade, som jeg havde med, og viste dem Tegninger fra Danmark, hvorom de som ægte Franskmænd vare ganske noidende. – Men hør nu: I Lørdags Kl. 3 kom jeg, spurgte strax efter Breve, men nei! I gaar vare der lukket, og idag siger man mig, at to Breve ere alt afsendte til Rom.

Det bedrøvede mig meget: Alt dette Onde og Gode, blot fordi man gav mig en saa slet Pen og saa tyk Blæk, at jeg ikke kunde skrive mit Navn læseligt nok. Selv om jeg skrev som en Engel; kunde de dog ikke læse det. To Breve! Tak, tusind Tak til Forfatterne, skulde jeg gjette rigtigt: at det ere fra to Damer? Lev vel kjære Venner!]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Genf, Sonday 6 July 45.

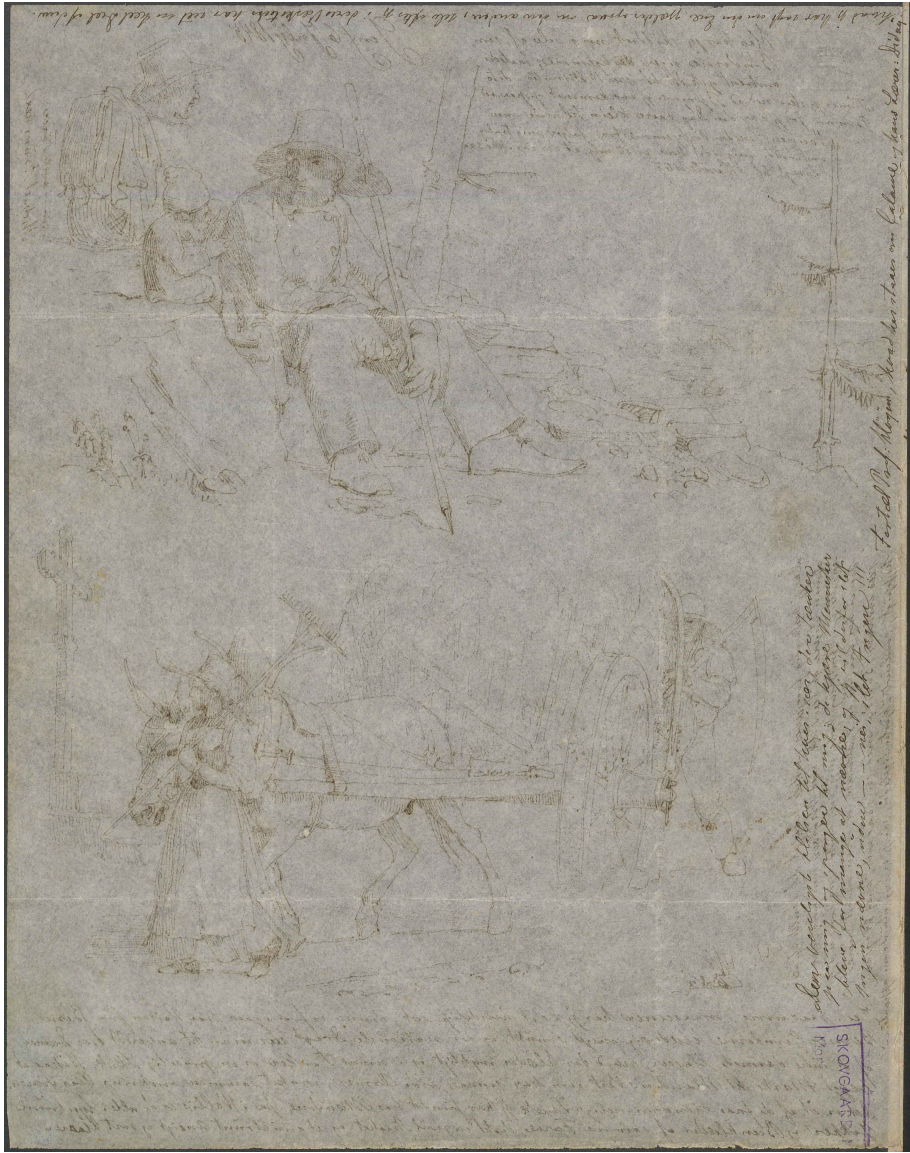
[illegible]

June 6 July 1845

well, and many fragments still, and I feel that it is
worth your notice, and that you may want to
know it. I have not much more to write, but I
will close for this time. I am, dear friend,
very truly and affectionately,
yours,
J. W. F.

[illegible]

Handwritten text in the top right corner, likely a title or description of the scene.

Handwritten text in the bottom right corner, possibly a signature or date.

SKETCH

Handwritten text in Dutch, likely a letter or document. The text is written in a cursive script and is heavily obscured by numerous red ink marks, including large, bold letters and various symbols, which appear to be corrections or annotations. The text is written on a piece of paper that shows signs of age and wear.

Hamburg
 1862

The same as
 White House, New York, N.Y.
 1862